

Aan de slag met Curriculum.nu

Op 10 oktober zijn de voorstellen van het ontwikkelteam (OT) Bewegen & Sport van Curriculum.nu overhandigd aan minister Slob. Zij vormen de basis voor de actualisatie van de huidige kerndoelen en eindtermen. In een serie artikelen willen we voorbeelden laten zien van wat dat betekent in de praktijk. In dit artikel een voorbeeld van de school van Tim van der Laak. Het laat zien hoe de voorstellen vertaald kunnen worden naar de praktijk waarin het ontwikkelen van een beweegidentiteit centraal staat. Het is een manier van vertalen maar dat wil niet zeggen dat het op deze wijze moet.

TEKST TIM VAN DE LAAK

▲
<https://www.curriculum.nu/voorstellen/bewegen-sport/>

Hoofdlijn Bewegen & Sport

Een leven lang met plezier bewegen is de missie voor het nieuwe curriculum. Hiermee wordt bijgedragen aan een actieve en gezonde leefstijl. Als basis voor een leven lang met plezier bewegen is het nodig dat leerlingen ontdekken wat ze leuk vinden, waar ze goed in zijn en hoe ze hier vorm aan willen en kunnen geven. Zo ontwikkelen ze hun eigen beweegidentiteit, vergroten ze hun mogelijkheden om deel te nemen aan allerlei soorten beweegactiviteiten en leren ze gerichte keuzes maken. 'Goed' leren bewegen, dat is en blijft het belangrijkste doel van het leergebied. Leerlingen maken kennis met een breed aanbod van activiteiten waarin bewegen centraal staat. Zo leren zij, binnen hun eigen mogelijkheden beter bewegen en met elkaar om te gaan.

Het ontwikkelteam B&S heeft zes bouwstenen voor een nieuw curriculum uitgewerkt in doorlopende leerlijnen van primair onderwijs naar voortgezet onderwijs onderbouw.

Dit zijn: leren bewegen, gezond bewegen, bewegen betekenis geven, bewegen regelen, samen bewegen en beweegcontexten verbinden. Zie voor de volledige uitwerking van het voorstel op: <https://www.curriculum.nu/voorstellen/bewegen-sport/>.

Ontwikkelingen op X11 media en vormgeving

Op X11 media en vormgeving (X11), een vmbo en havo school in Utrecht, is de vakgroep sinds schooljaar 2015-2016 volop aan het ontwikkelen en testen van andere organisatievormen voor de lessen lichamelijke opvoeding (LO). De vakgroep is gestart om gezamenlijk tot een visie voor LO te komen. We hebben gekeken naar de kerndoelen en eindtermen en diverse gesprekken gevoerd met leerlingen en elkaar. Gezamenlijk zijn we tot de conclusie gekomen dat het anders mag en dat leerlingen meer mogelijkheden moeten krijgen om te kiezen voor activiteiten. Geen enkele leerling is hetzelfde en zij hebben allemaal andere interesses.

Figuur 1

Ma	Extern	Gymnaal	Fitness	Di	Extern	Gymnaal	Fitness	Wo	Extern	Gymnaal	Fitness	Do	Extern	Gymnaal	Fitness	Vr	Extern	Gymnaal	Fitness
1	Skaten	Stagbal		1		Tumbling		1	Squash	Allesbal		1	Hoogspring en		Cardio	1		Badminton	Kracht
2	Skaten	Stagbal		2		Tumbling		2	Squash	Allesbal		2	Hoogspring en		Cardio	2		Badminton	Kracht
3				3			BBB	3		Touwswaaien	Steps	3		Zaalvoetbal		3		Zaalhockey	
4				4		Shuttlerun	BBB	4		Touwswaaien	Steps	4		Zaalvoetbal		4		Zaalhockey	
5		Handbal		5		Shuttlerun		5		Salto's		5		Volleybal		5			Kickfun
6		Handbal		6				6		Salto's		6		Volleybal		6			Kickfun
7	Wakeboarden		Hip Hop	7				7		Boksen		7		Capoeira	Kickboksen	7	BMX	Trefbal	
8	Wakeboarden		Hip Hop	8				8		Boksen		8		Capoeira	Kickboksen	8	BMX	Trefbal	

▲ op zoek naar beweegidentiteit; ieder op eigen wijze

besloten we om in het schooljaar 2017-2018 LO uit het rooster te halen. Geen ingewikkeld implementatieplan, maar direct invoeren op de gehele school. Leerlingen moeten ten minste één blokuur LO per week volgen, wat zij kozen was aan hen en mede afhankelijk van roosters en andere zaken. Het was mogelijk dat leerlingen bepaalde andere lessen misten voor LO. In dat schooljaar had X11 26 klassen, het LO-rooster betrof 26 verschillende LO-lessen. Van dans tot wakeboarden, van volleybal tot turnen, et cetera (zie figuur 1).

Geen ingewikkeld implementatieplan, maar direct invoeren op de gehele school.

Alle leerjaren en niveaus bewegen in telkens andere samenstellingen met elkaar op basis van de gekozen les LO. Door onder andere de groei van de school was het niet mogelijk om deze organisatievorm door te zetten in het nieuwe schooljaar. De vakgroep heeft deze vorm als zeer prettig ervaren en altijd lessen gedraaid met gemotiveerde leerlingen. De ervaringen van de leerlingen waren ook positief.

Het schooljaar 2018-2019 is voor de vakgroep een tussenjaar geweest waar we allerlei verschillende organisatievormen hebben getest en getoetst bij leerlingen. Met de nadruk op keuzes voor de leerlingen. Een collega is voor haar onderzoek voor de master Ecologische Pedagogiek aan de Hogeschool Utrecht op zoek gegaan naar werkzame ingrediënten tijdens de gymles die bijdragen aan een leven lang bewegen. Een onderzoek waar alle leden van de vakgroep een rol in hebben mogen vervullen.

Het antwoord op die onderzoeksvraag is complex en beweegt zich langs de fenomenen: plezier, ervaren, keuzes maken, reflecteren en identiteit. Dit triggert de vakgroep om hier zoveel mogelijk aan bij te dragen om uiteindelijk 'een leven lang met plezier bewegen' te bewerkstelligen voor alle leerlingen.

X11 media en vormgeving en curriculum.nu Eind 2017 ben ik benoemd als lid van het OT Bewegen & Sport. Begin 2018 is het traject Curriculum.nu gestart. Ervaringen die wij in de voorgaande jaren hebben opgedaan hebben richting gegeven aan mijn bijdrage binnen het OT. Maar andersom ook, de ervaringen en de richting die het OT heeft gekozen heeft bijgedragen aan de richting die wij gaan volgen op X11. De vakgroep vindt keuzes belangrijk voor de leerlingen maar ziet ook dat een brede introductie in de beweeg- en sportcultuur belangrijk is. Uit gesprekken met leerlingen blijkt dat zij niet altijd weten wat een sport is en vaak activiteiten blijven doen die zij kennen uit eerdere ervaringen. Volgens het kerkmodel van Vos & Scheerder (2013) is LO de enige verplichte vorm van het beweegaanbod tijdens een 'lifetime' sport en biedt om die reden voldoende mogelijkheden om de leerlingen breed te introduceren.

Gedurende het proces Curriculum.nu heb ik de vakgroep telkens op de hoogte gebracht van de laatste ontwikkelingen. De vakgroep staat achter de missie 'een leven lang met plezier bewegen' maar ziet dit ook als een complexe uitdaging. De leerlingen volgen op X11 een blokuur LO per week. Hoe kunnen wij dan zo goed mogelijk bijdragen aan deze missie? Voor de vakgroep krijgen de volgende grote opdrachten van Curriculum.nu expliciet aandacht: bewegen op eigen niveau, een gevarieerd aanbod, bewegen en sport binnen en buiten de

Leerjaren	Identiteitsontwikkeling	Lestijd
1 Programma	Basisvorming	2 uur
2 Kiezen uit domeinen	Kiezen, waarderen & ontdekken	2 uur
3 Kiezen		1 uur ↔ 2 uur
4 Kiezen	Identiteit	1 uur ↔ 2 uur
5 Kiezen		1 uur ↔ 2 uur

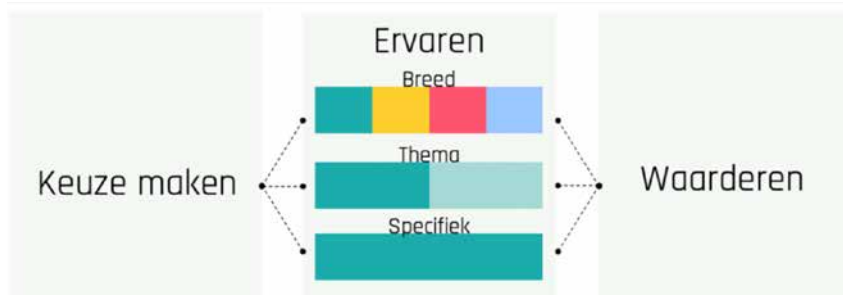
▲
figuur 2

school en beweegidentiteit. Waarbij de eerste drie grote opdrachten voornamelijk de organisatie van de lessen LO zijn en 'beweegidentiteit' een mogelijke uitkomst is. De grote opdrachten beter leren bewegen, actieve en gezonde leefstijl, taken en rollen in beweegsituaties en samenwerken in beweegsituaties zijn volgens de vakgroep ofwel een uitkomst van de lessen LO of verweven in de lessen LO. De grote opdrachten zijn allemaal belangrijk en worden verweven in het onderwijs. De bouwstenen, een combinatie van grote opdrachten welke zijn uitgewerkt in kennis en vaardigheden in een doorlopende leerlijn van PO naar VO onderbouw, hebben vervolgens de vakgroep richting gegeven om het onderwijs te ontwerpen en concretiseren.

Tweede ontwerp

We hebben in het schooljaar een aantal ontwerpen voor het onderwijs gemaakt. Het tweede ontwerp (zie figuur 2) was gericht op het ontwikkelen van identiteit en waarvan wij dachten dat het organisatorisch haalbaar zou zijn. Gedurende de schoolperiode volgen de leerlingen een blokkur LO en vanaf leerjaar 3 een extra uur fitness.

In leerjaar 1 volgen de leerlingen een programma met de klas waar zij een brede introductie krijgen in de wereld van bewegen en sport. In leerjaar 2 mogen de leerlingen uit een domein kiezen waarin zij de lessen volgen, denk hierbij aan spel, turnen, vechtsporten, et cetera. Tijdens het volgen van deze lessen, waarderen de leerlingen de activiteit en ontdekken zij mogelijk nieuwe activiteiten waarna zij in leerjaar 3 en 4 (en havo 5) vrij mogen kiezen voor sport- en beweegactiviteiten. De leerlingen zijn in deze organisatie structureel bezig met kiezen, waarderen en reflecteren. Met uitzondering van leerjaar 1 waar zij voornamelijk bezig zijn met waarderen en reflecteren. Deze organisatievorm sluit aan bij de bouwsteen 'Bewegen betekenis geven' waar structureel gewerkt wordt aan het vormen van de beweegidentiteit. Na diverse gesprekken met leerlingen en

▲
figuur 3

directie hebben we als vakgroep besloten dat dit niet vorm is voor de leerlingen van X11. Voornamelijk omdat het leren kiezen voor activiteiten pas in leerjaar 2 start.

Derde ontwerp

Het derde ontwerp is een combinatie van de principes van een actieonderzoek en exploratieve leerervaringen (Verhoeven, Poorthuis & Volman, 2018) (zie figuur 3).

op zoek naar
beweegidentiteit;
ieder op eigen
wijze

Foto: Anita Riemersma

op zoek naar beweegidentiteit, ieder op eigen wijze

Leerlingen maken een keus voor de reeks lessen die zij willen volgen te weten; breed, thema of specifiek. 'Breed' staat voor een brede introductie van de beweeg- en sportcultuur en hier volgen zij bijvoorbeeld een les voetbal, wakeboarden, breakdance en freerunning. Het aanbod 'breed' zal elke reeks anders zijn zodat leerlingen, wanneer zij kiezen voor deze reeks, breed geïntroduceerd worden. Leerlingen kunnen ook kiezen voor een reeks binnen een 'thema' zoals spel. Zij volgen bijvoorbeeld voetbal, badminton, basketbal en rugby. Het aanbod

figuur 4

	Klas	Les 1	Les 2	Les 3		Les 4
Leerjaar 1 vmbo en havo	Klas 1	Voetbal	Breakdance	Judo	Kiezen voor de leukste les	De leukste les
	Klas 2	Breakdance	Judo	Voetbal		De leukste les
	Klas 3	Judo	Voetbal	Breakdance		De leukste les

Voorbeeld organisatie leerjaar 1 'brede introductie en samenwerking met verenigingen en/of externen en keus'

	Les 0	Thema	Les 1	Les 2	Escape	Les 3	Les 4
Leerjaar 2 vmbo en havo	Kiezen van thema	1: Spel	Voetbal	Basketbal	Wissel van thema is mogelijk	Volleybal	Badminton
		2: Vechtsport	Judo	Taekwondo		Boksen	MMA
		3: Dans	Breakdance	Hip Hop		Afro	Streetdance

Voorbeeld organisatie leerjaar 2 'kiezen voor een thema met escape mogelijk in samenwerking met verenigingen en/of externen'

	Les 0	Thema	Les 1	Les 2	Les 3	Les 4
Leerjaar 3 vmbo en havo	Kiezen van thema	1: Spel	Voetbal	Basketbal	Volleybal	Badminton
Leerjaar 4 havo		2: Vechtsport	Judo	Taekwondo	Boksen	MMA
		3: Dans	Breakdance	Hip Hop	Afro	Streetdance

Voorbeeld organisatie leerjaar 3 'kiezen voor een thema in samenwerking met verenigingen en/of externen'

	Les 0	Thema	Les 1	Les 2	Les 3	Les 4
Leerjaar 4 vmbo	Kiezen voor een reeks	1: Spel	Voetbal	Voetbal	Voetbal	Voetbal
Leerjaar 5 havo		2: Vechtsport	MMA	MMA	MMA	MMA
		3: Dans	Hip Hop	Hip Hop	Hip Hop	Hip Hop

Voorbeeld organisatie leerjaar 4 'kiezen voor een reeks in samenwerking met verenigingen en/of externen'

'thema' kan telkens een ander activiteitengebied zijn en binnen deze gebieden kunnen verschillende lessen worden aangeboden. Wanneer de leerlingen kiezen voor de reeks 'specifiek' dan volgen zij gedurende deze periode een specifieke sport. Binnen de reeks 'specifiek' is het mogelijk om te werken met een ingekorte variant van het curriculum model Sport Education van Siedentop (1998). Meer informatie over Sport Education Model (Siedentop, 1998) staat beschreven in LO7, jaargang 2018 door de Kok & weeldenburg (2018). Het is organisatorisch van belang dat er meerdere klassen parallel geroosterd worden, ten minste drie. Of dat het buiten het rooster om zou kunnen net zoals de organisatievorm uit schooljaar 2017-2018. Aan de hand van resultaten uit het onderzoek dat de collega uit de vakgroep doet, hebben we gezamenlijk besloten dat ook dit ontwerp niet helemaal past bij de visie van de vakgroep en de leerlingen.

Beweegidentiteit

Wie ben ik en wat wil ik? Dat is de opgave in de adolescentie. Gedurende deze periode verwerven jongeren inzichten in hun persoonlijkheid, interessegebieden en talenten (Verhoeven, et al., 2018). Het is zaak voor de vakgroep om rekening te houden met deze ontwikkeling en hen breed te introduceren in bewegen en sport. Gaandeweg krijgen de leerlingen steeds meer keuzes om te kiezen uit activiteiten. Dit is voor leerlingen, in een 'verborgen curriculum' (Verhoeven, et al., 2018 & Jackson, 1968), voornamelijk een onbewust proces, dat wij steeds bewuster proberen te maken. In samenspraak met leerlingen en de vakgroep hebben we besloten om nu meerdere

jaren aan het werk te gaan met een vierde ontwerp (zie figuur 4) en dat geregeld te evalueren met de vakgroep en met leerlingen. Soms in een focusgroep maar een kort individueel gesprek tijdens de les kan ook.

Vierde ontwerp

Het vierde ontwerp (zie figuur 4) kenmerkt zich door een brede introductie in leerjaar 1 waarbij de leerlingen na drie lessen de 'leukste les' nogmaals kunnen doen.

Binnen deze organisatie houden we rekening met leerjaren en de vierde les is een samengestelde groep leerlingen op basis van de 'leukste les'. We laten de leerlingen bewust reflecteren op basis van eerdere ervaringen welke zij als leukste ervaren. De bewuste reflectie is de keus voor de 'leukste les'.

In leerjaar 2 laten we de leerlingen vooraf een keuze maken voor een reeks lessen binnen een thema. Deze lessen komen grotendeels overeen met de brede introductie uit leerjaar 1, maar bieden volop ruimte om in te spelen op actuele trends en mogelijkheden in de omgeving. We bieden de leerlingen uit leerjaar 2 de mogelijkheid, wanneer zij een verkeerde keus hebben gemaakt, om een 'escape' te gebruiken. Deze 'escape' zorgt ervoor dat de leerlingen na twee lessen alsnog naar een ander thema kunnen gaan. In leerjaar 3 (en 4 havo) hanteren we dezelfde organisatie vanuit thema's, echter kunnen de leerlingen geen gebruik meer maken van een 'escape'. Zij hebben inmiddels twee schooljaren ervaring mogen opdoen met diverse beweeg- en sportactiviteiten en we gaan er vanuit dat op basis van die eerdere ervaring een bewuste keus gemaakt kan worden.

Het examenjaar wordt ingestoken met een specifieke keuze voor beweeg- en sportactiviteiten. De leerlingen kiezen voor vier weken een specifieke sport welke zij gaan ervaren bij een sportvereniging of specifieke locatie. Deze lessen worden in principe altijd gegeven door externen welke verbonden zijn aan de locatie of vereniging.

We nemen voor de implementatie een aantal jaren de tijd. In schooljaar 2019-2020 werken we met alle klassen, behalve de examenklassen, volgens de organisatie van leerjaar 1. Leerlingen ervaren drie weken verschillende beweeg- en sportactiviteiten en kiezen vervolgens de 'leukste les' uit om deze nogmaals te ervaren. Volgend schooljaar breiden we de organisatie uit met de opzet voor leerjaar 1 en 2, et cetera. Dit schooljaar zijn we ervaring aan het opdoen met het vierde ontwerp. Het wil niet zeggens dat wij de komende jaren geen

veranderingen kunnen aanbrengen in deze structuur. De vakgroep ziet de organisatie van LO als een organisch proces en probeert dit proces voortdurend te optimaliseren voor de leerlingen.

We laten de leerlingen bewust reflecteren op basis van eerdere ervaringen welke zij als leukste ervaren.

Tot slot

De ontwikkelingen en het eindproduct van het OT Bewegen & Sport heeft de vakgroep richting gegeven in de ontwikkeling van het onderwijs. De bouwstenen hebben in meer of mindere mate al een plek gekregen in het onderwijs. De bouwsteen 'leren bewegen' zit verweven in de organisatie van ons onderwijs waarbij we de leerlingen breed introduceren. De beweeguitdagingen die zijn omschreven krijgen allemaal een plek in leerjaar 1. In de andere leerjaren komen deze, afhankelijk van de keuzes van de leerlingen, in meer of mindere mate voor. Daarbij zorgt de gekozen organisatie ervoor dat de bouwsteen 'beweegcontexten verbinden' door de brede introductie geoptimaliseerd kan worden. Werken met externen doen wij graag en zien positieve reacties bij onze leerlingen. De bouwstenen 'bewegen regelen' en 'samen bewegen' zijn een onderdeel van de les LO. Deze bouwstenen kunnen we in meer of mindere mate, afhankelijk van de behoefte en situatie, extra aandacht geven. De bouwsteen 'gezond bewegen' krijgt op moment van schrijven nog onvoldoende aandacht, maar wij zien een mooie kans tijdens de lessen fitness. Volgens de vakgroep is de bouwsteen 'bewegen betekenis geven' de belangrijkste van allemaal. De organisatie die we hebben gekozen neemt deze bouwsteen als belangrijkste uitgangspunt en hangt samen met plezier tijdens de les LO.

Ik wil andere vakgroepen uitdagen om aan de slag te gaan met de voorstellen van het OT Bewegen & Sport. Het is een gemiste kans om pas te starten met de ontwikkeling van LO als de kerndoelen en eindtermen vernieuwd zijn. Begin bijvoorbeeld met de vraag: Waarom doen we de dingen die we doen en wat heeft de leerling eraan? Ik wens vakgroepen veel plezier met de ontwikkeling van het onderwijs. Succes met de zoektocht naar 'een leven lang met plezier bewegen'.

Tim van de Laak is docent lichamelijke opvoeding op X11 media en vormgeving en lid van het ontwikkelteam Bewegen & Sport van Curriculum.nu.

Literatuur

Curriculum.nu. (2019). Visie, grote opdrachten en bouwstenen van ontwikkelteam Bewegen & Sport. Geraadpleegd van <https://curriculum.nu/ontwikkelteam/bewegen-sport>

De Kok, F. & Weeldenburg, G. (2018). Sport Education Model: Iederen leerling doet ertoe! *Lichamelijke Opvoeding Magazine*. Jaargang 106, nummer 7, oktober 2018, 38-41.

Jackson, P. N. (1968). *Life in Classrooms*. New York, NY: Holt, Rinehart and Winston, Inc.

Siedentop, D. (1998). What is Sport Education and How Does it Work?, *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 69:4, 18-20, DOI: 10.1080/07303084.1998.10605528

Verhoeven, M., Poorthuis, A., & Volman, M. (2018). *Exploratieve leerervaringen: De rol van onderwijs in de identiteitsontwikkeling van leerlingen*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Vos, S. & Scheerder, J. (2013). Sport- en beweegmanagement in de Lage Landen. Strategisch en operationeel managen van sport- en beweegorganisaties. *Management & Bestuur in Sport*, 5. Gent: Academia Press.

Contact

tlaak@x11.nu

Kernwoorden

beweegidentiteit, curriculum.nu

Foto's

Tim van de Laak